

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.59.188>

УДК 001.32(477)«1961/1965»

Ганна Індиченко,

кандидат історичних наук, ORCID 0000-0003-2225-0214,
завідуючка відділу історії академічної науки
Інституту архівознавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
вул. Володимирська, 62, Київ, 01601, Україна
e-mail: Indychenko@ukr.net

**СПІВПРАЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ-ЗООЛОГІВ
З УЧЕНИМИ СЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН (1961–1965)**

У статті аналізуються форми та напрями співпраці українських зоологів з ученими слов'янських країн упродовж 1961–1965 рр. В означений хронологічний період вчені Інституту зоології АН УРСР академіки В. Г. Касьяненко та О. П. Маркевич, член-кореспондент І. Г. Підоплічко, доктори біологічних наук П. М. Мажуга, І. Т. Сокур, С. Ф. Манзій та інші, активно співпрацювали з ученими Чехословаччини, Польщі, Югославії та Болгарії. На підставі архівних джерел з'ясовано, що найпоширенішими формами міжнародного співробітництва були: обмін літературою, інформацією та колекційним матеріалом, наукові відрядження, участь у наукових заходах (конференціях, семінарах, засіданнях), взаємні публікації результатів наукових досліджень у виданнях академічних установ України та слов'янських країн та ін. Співпраця з зоологічними установами слов'янських країн видавався перспективною з огляду на територіальну близькість, наявність спільних точок дотику у роботі наукових проблем, актуальних як для України, так і для цих країн.

Ключові слова: міжнародне наукове співробітництво, вчені-зоологи, АН УРСР, слов'янські країни, Архів Президії НАН України, Інститут архівознавства НБУВ.

Дослідження ретроспективної складової міжнародних наукових зв'язків Національної академії наук України (далі – НАН України) актуальне з точки зору цілісної реконструкції як історії української науки, так і академічних інститутів. Період 1961–1965 рр. – час інтенсив-

ної міжнародної співпраці Академії наук та її інституцій з іноземними науково-дослідними організаціями. Цікаву історію міжнародного наукового співробітництва має українська зоологічна наука, репрезентована Інститутом зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України – однією з найдавніших науково-дослідних установ Академії наук. У означений хронологічний період українські вчені-зоологи підтримували співробітництво з багатьма установами країн Європи. Особливо міцними та взаємовигідними були зв'язки зі слов'янськими країнами – Польщею, Болгарією, Чехословаччиною, Югославією. Найпоширеніші формами міжнародного співробітництва полягали в обміні літературою, інформацією та колекційним матеріалом, наукових відрядженнях, участі у наукових заходах (конференціях, семінарах, засіданнях), публікації наукових розробок у виданнях академічних установ слов'янських країн. Інститут в означений хронологічний період очолювали видатні вчені – академік В. Г. Касьяненко, доктор біологічних наук П. М. Мажуга, член-кореспондент І. Г. Підоплічко, які зробили вагомий внесок у розвиток зоологічної науки в Україні та сприяли плідній співпраці в галузі зоології українських та іноземних вчених.

Напрями наукової роботи провідної української наукової установи у галузі зоології були пов'язані із розробкою наукових основ збереження і перетворення тваринних природних ресурсів, дослідження процесів видоутворення, закономірностей збудників і переносників хвороб, розробкою біологічних основ їх ліквідації, вивчення закономірностей індивідуального та історичного розвитку тваринного світу [1, с. 208]. З 1964 р. в Інституті розпочато дослідження по вивченню мінливості тварин під дією абіотичних факторів, поглиблено дослідження паразитологічних ситуацій та розробки комплексних заходів боротьби з паразитами, створена лабораторія для розвитку досліджень в галузі цитології та гістогенезу [2, с. 89]. Від 1965 р. значно розширені дослідження з біоніки, розгорнуто роботу лабораторії спецметодів мікроскопії. Велика робота проводилася по створенню Зоологічного та Палеонтологічного музеїв [3, с. 97]. Широкий спектр наукових досліджень Інституту зоології відкривав велике коло питань для здійснення міжнародного наукового співробітництва з європейськими країнами. Територіальна близькість України і

слов'янських країн сприяла співробітництву з вивчення та збереження тваринного світу пограничних територій, формуванню колекційних матеріалів, здійсненні спільних досліджень з екології. Особливі перспективи відкривалися у вивченні сучасної та викопної фауни Карпат, впровадженні у практику результатів зоологічних досліджень, зокрема у боротьбі зі шкідниками сільського господарства, організації мисливських господарств, охорони природи.

Джерельною базою даного дослідження є архівні документи з міжнародних наукових зв'язків Академії наук та Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, які відклалися в архіві Президії НАН та Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ) – ф. 268. Видовий склад документів представлений загальними звітами Академії наук, щорічними звітами Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України про міжнародну діяльність, звітами про міжнародне співробітництво в рамках окремих науково-дослідних тем, звітною документацією співробітників про наукові відрядження закордон. Характерно, що переважна частина документів відклалися як в Архіві Президії НАН України, оскільки спрямовувалися дирекцією Інституту до вищого керівного органу Академії, так і у фонді установи.

Пріоритетний напрям міжнародного співробітництва був пов'язаний із відрядженнями українських зоологів за кордон та прийомом іноземних дослідників в Україні. Плідним для українських зоологів на наукові відрядження, зокрема до Чехословаччини, був 1961 р. Так з 14 листопада по 4 грудня цю країну відвідав доктор біологічних наук, старший науковий співробітник Інституту І. Т. Сокур. Метою наукового відрядження було вивчення методів боротьби зі шкідливими гризунами на територіях сільськогосподарських угідь і населених пунктах та ознайомлення з постановкою теріологічних досліджень в АН Чехословаччини. За час відрядження український вчений відвідав 9 наукових, практичних та господарських установ та ознайомився з методами боротьби зі шкідливими сірими та чорними щурами, і поліркою. Також І. Т. Сокур вивчав організацію та методику досліджень фауни ссавців, що здійснювалися Лабораторією хребетних тварин АН Чехословаччини. Розглядаючи в цілому стан те-

оріологічних досліджень у цій країні, український вчений відмічав належне забезпечення чехословацьких зоологів апаратурою, що дозволяло швидко проводити експериментальні дослідження. Також він зазначав, що в країні раціонально використовується мисливська фауна ссавців [4, арк. 1–22]. Під час відрядження вдалося ознайомитися і з новими отрутохімікатами, що використовувалися в сільському господарстві для боротьби з гризунами-шкідниками полів і фуражних складів [5, арк. 64].

Цього ж року Чехословаччину відвідав завідуючий відділу фауни хребетних Інституту зоології АН УРСР доктор біологічних наук М. А. Воїнственський, який вивчав матеріали по сучасній та викопній фауні хребтових, що зберігалися у науково-дослідних закладах та музеях, а також ознайомлювався із напрямками роботи зоологів-фауністів і обговорив перспективи спільних досліджень фауни й історії фауни гірських Карпат. Відрядження тривало 21 день – з 28 листопада по 19 грудня 1961 р. Основна робота проводилася в установах Словаччини, а інші дні – в установах АН Чехословаччини. Український вчений налагодив відносини із завідуючим відділу медичної ентомології Біологічного інституту доктором О. Мачічкою, зокрема визначилися напрями координації можливих спільних досліджень в галузі вивчення фауни та історії гірських Карпат (у т. ч. Малі Карпати, Високі та Низькі Татри та інші гірські райони Східної Європи). Чехословацькі колеги внесли пропозиції щодо облаштування науково-дослідного стаціонару в Українських Карпатах для забезпечення комплексних стаціонарних міжнародних досліджень по фауні та флорі Карпат. Під час обговорення напрямів роботи відділу зоології цього інституту, М. А. Воїнственський вніс пропозицію про організацію у складі відділу групи, а в майбутньому – відділу зоогеографії та історії фауни. Ця пропозиція викликала велике зацікавлення співробітників установи. У Словацькому народному музеї в Братиславі український вчений ознайомився з експозиціями, а також фондovими колекціями, у яких були представлені невеликими серіями усі птахи Словаччини, за виключенням найбільш рідких та залітних. Український фахівець відмітив велику цінність матеріалу з огляду на представлення деяких видів іншими, ніж в Україні расами. З докто-

ром Б. Матоушоком домовилися про обмін окремими видами, працями та науковою інформацією. Також у Братиславі М. А. Воїнственський відвідав кафедру зоології університету та зоологічного інституту. З поміж інших закладів цікавим виявився візит до управління мисливського господарства Міністерства сільського господарства. Відділ фауни хребетних Інституту зоології АН УРСР, який очолював М. А. Воїнственський, провів дослідження мисливської фауни України та вивчав перспективи її розведення у різних природних зонах і ландшафтах республіки, тому його цікавив досвід ведення мисливського господарства в Чехословаччині. Українському досліднику було надано можливість ознайомитися з окремими мисливськими господарствами країни. Низку питань, пов'язаних з організацією мисливського господарства в Чехословаччині, вдалося обговорити з уповноваженим Міністерства сільського господарства по Словаччині М. Худиком. Фахівці з розвитку мисливського господарства Словаччини цікавилися організацією цієї справи в Україні, зокрема науковими дослідженнями в галузі вивчення мисливсько-промислових тварин і досвідом роботи українських практиків-мисливствознавців. Була досягнута домовленість про обмін досвідом та деякими видами мисливських тварин (якщо в цьому будуть зацікавлені українські мисливські організації). У Чехословаччині український зоолог відвідав м. Брно, де ознайомився з роботою групи орнітологів Лабораторії по вивченню хребетних тварин (Чехословацька академія наук) і фондovими колекціями Моравського музею, де українського дослідника прийняв доктор Рудольф Мусіль. І у цій установі були зацікавлені у взаємовигідному обміні матеріалами та науковою інформацією з українськими вченими. У Празі український вчений відвідав зоологічні кафедри Празького університету та Зоологічного інституту, а також Празький народний музей. Перебуваючи у Празі, М. А. Воїнственський відвідав Біологічний інститут, зокрема, відділ паразитології, де його приймав Б. Росицький, який виказав зацікавленість у співпраці з українськими зоологами.

Велике враження на українського вченого справило відвідування Татранського народного парку у Високих Татрах – одному з найкращих заповідників Європи. Фахівці Чехословаччини виявили велику

зацікавленість в організації в Українських Карпатах заповідника зі стаціонаром для проведення науково-дослідних робіт, заповідника, який би увійшов у мережу цілої низки подібних установ, організованих в інших країнах. Це питання набувало значення через заходи чехословацьких вчених з облаштування у Високих Татрах великого наукового стаціонару – центру, доступного для широкого кола дослідників, які вивчають природу гірських країн Європи. Український вчений зазначав, що хоча вся необхідна документація по майбутньому Карпатському заповіднику вже наявна, проте з технічних причин його організація постійно відкладалася. З огляду на велике значення створення заповідника, «вважаю за необхідне просити Президію АН СРСР і Президію АН УРСР клопотатися перед Радою Міністрів УРСР про організацію в найкоротшій термін Карпатського державного заповідника і при ньому науково-дослідного стаціонару», – писав М. А. Воїнственський у своєму звіті про результати відрядження [4, арк. 44]. Усвідомлюючи велике наукове і народногосподарське значення організації в Карпатах державного заповідника, Президія АН УРСР ще у 1962 р. зверталася до директивних органів України щодо його організації, наголошуючи на тому, що «заповідник стане базою стаціонарного вивчення природних комплексів в їх динаміці протягом багатьох років і відіграє велику роль у збереженні цінних і рідкісних рослин і тварин, а також типових природних ландшафтів українських Карпат. Він буде природним резерватом флори і фауни і матиме велике значення як протиерозійний і водоохоронний фактор» [6, арк. 170–172]. Зазначимо, що створення заповідника відтермінувалося до 1968 р.

У площині публікації наукових розробок українських вчених у наукових виданнях слов'янських країн розвивалися відносини з Болгарією та Польщею. Зокрема, 1961 р. у «Відомостях» Інституту морфології Болгарської академії наук опубліковано статтю академіка В. Г. Касьяненка «Деякі актуальні питання сучасного вчення про будову та функції органів руху і опори»; у працях Міжнародного геологічного конгресу (Варшава) членом-кореспондентом І. Г. Підоплічком у співавторстві з докторами геолого-мінералогічних наук П. Г. Заморієм та Г. І. Молявко підбито підсумки певного етапу досліджень неогенових та антропогенових відкладів УРСР [5, арк. 67].

Заслуговує на увагу участь академіка О. П. Маркевича в роботі з'їзду Польського паразитологічного товариства, який відбувся з 11 по 14 червня 1961 р. у м. Ольштин. Запрошення українському вченому на цей захід прислав ректор польського сільськогосподарського інституту проф. Є. Грабда (Eug. Grabda) [7, арк. 76]. Програма роботи О. П. Маркевича передбачала безпосередню участь у з'їзді та виголошення доповіді, ознайомлення з науковими дослідженнями в галузі паразитології, відвідування наукових зоологічних і паразитологічних установ Варшави, Ольштані, Познані, наданні консультативної допомоги польським паразитологам, ознайомлення з діяльністю Польського паразитологічного товариства для використання досвіду у роботі Українського республіканського наукового паразитологічного товариства [7, арк. 79].

1962 р. в Інституті зоології АН УРСР перебував доктор М. Я. Сабочинський – співробітник кафедри анатомії домашніх тварин Вроцлавського університету (Польща). У відділі палеозоології Інституту зоології М. Я. Сабочинський цікавився остеологічним матеріалом з археологічних пам'яток XII–XVIII ст. (Вишгород, садиба Трубецького у Києві). Найбільший інтерес він виявив до питання датування кісток з археологічних розкопок, що розроблялися членом-кореспондентом І. Г. Підоплічком, по яким він отримав відповідні консультації [8, арк. 1]. У 1962 р. зоолог М. Хамар (Бухарест) упродовж трьох днів знайомився з матеріалами, що зберігаються у Відділі фауни хребтових (колекції гризунів) та палеозоології (викопні залишки ссавців). Зоолог М. Боев (Софія) працював у відділі палеозоології, а зоолог Ш. Бекені опрацьовував матеріали з фауни трипільських та неолітичних стоянок, що зберігалися у відділі палеозоології. Професор Христов у 1962 р. (Болгарія) відвідав відділ екології. Під час обговорення з'ясувалося, що питання про гетероспермне запліднення шовкопрядів висвітлено у науці не зовсім правильно, у зв'язку з чим, у відділі екології запланували спеціальне дослідження для вирішення цього питання [9, арк. 135].

Під час візитів іноземних учених до установи, відбувалося ознайомлення з напрямками роботи та структурою Інституту зоології, фондовими колекціями по окремих групах тварин. У 1963 р. установу

відвідали проф. В. Базілюк із Зоологічного інституту Польської академії наук. Робота вченого в інституті носила практичний характер – упродовж 15 днів він ознайомлювався з матеріалами по прямокрилим та спільно зі співробітником відділу ентомології Є. М. Терезнівою здійснював збирання по цій групі в околицях Києва. Приймав цього року інститут і асистента Краківського університету А. Криштофовича, який упродовж семи днів у відділі ентомології ознайомлювався із принципами збирання та монтування колекцій кокцид. Відділ паразитології відвідав югославський гельмінтолог доктор Смаїл.

Обмін літературою та колекційним матеріалом з ученими слов'янських країн дозволяв поповнити колекції представниками фауни цих країн. Особисті наукові зв'язки з ученими Болгарії (Сімеонов) та Польщі (М. Я. Сабочинський) підтримував член-кореспондент І. Г. Підоплічко. Старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук В. І. Тарашук співпрацював з ученими Польщі (Млинарський), Чехословаччини (Обергелова); старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук В. А. Топачевський – з ученими Польщі (Ковалевський) та Чехословаччини (Фатфар). Також у 1963 р. академік О. П. Маркевич брав участь і виступав з доповідями на засіданнях зоологічного та паразитологічного товариств в Познані (Польща), а також у Варшавському університеті [10, арк. 1–3]. Завідуючий лабораторією біології переносників відділу паразитології Інституту зоології АН УРСР кандидат біологічних наук Г. В. Бошко у складі академічної делегації брав участь у Міжнародному симпозіумі по проблемі природно-очагових хвороб у Празі (Чехословаччина), де виступив з доповіддю. Крім участі у роботі симпозіуму, Г. В. Бошко з іншими вченими, виїздив до природних вогнищ кліщового енцефаліту, а також туляремії. Після цих поїздок відбувся обмін думками з широкого спектру питань природної вогнищевості, у т. ч. в рамках проекту з нової термінології. Наприкінці перебування в Чехословаччині, вчений взяв участь у засіданні Празького товариства паразитологів. Г. В. Бошко також надав консультації по дослідженню гедзя асистенту агрономічного факультету сільськогосподарського інституту в м. Нітра – В. Н. Гунаровій, яка приїхала до Праги зі Словаччини для отримання консультацій у українського фахівця. З науковим

співробітником Інституту паразитології АН Чехословаччини доктором Я. Мінаржем відбувся обмін думками щодо впливу штучних великих водосховищ на зміну фауни кровососних двокрилих [11, арк. 19–47].

У 1965 р. відділ палеозоології Інституту зоології АН УРСР відвідав доктор Чижевська (Польща), яка ознайомилася з роботою відділу, працювала з колекціями та зробила доповідь про стан палеозоологічних досліджень у Польщі. Цього ж року відділ еволюційної морфології відвідали доктори наук Ванков та Конев (Болгарія), а також доктор Тодеуш (Польща) [12, арк. 100]. Станом на 1965 р. обмін літературою, відбитками наукових праць був встановлений Інститутом зоології АН УРСР із 173 вченими 27 країн, у т. ч. Чехословаччини, Болгарії, Польщі, Югославії. Також проводився обмін колекційним матеріалом, що, в окремих випадках, супроводжувалося виконанням обробки цих матеріалів. Зокрема, у відділі ентомології було виконано обробку фондових матеріалів по довгоносікам з Польської академії наук [12, арк. 100].

З 30 червня по 7 липня 1965 р. на запрошення Болгарської академії наук у II національній конференції анатомів, гістологів і ембріологів брав участь завідуючий відділом еволюційної морфології Інституту зоології АН УРСР доктор біологічних наук С. Ф. Манзій. На 14 засіданнях усіх секцій було заслухано та обговорено понад 140 доповідей. Доповідь українського вченого стосувалася еволюції кінцівок чотириногих у світлі даних порівняльної анатомії. У обговоренні цієї доповіді відмічалось, що «наш напрям, що поєднує порівняльну анатомію, історичний та функціональний аналіз та експеримент на живому є найперспективнішим і новим» [13, арк. 43].

Характеризуючий цей науковий захід в цілому, український вчений відмічав, «що він був широким за представництвом морфологічних шкіл світу, цінним для обговорення про рівень морфологічних досліджень у цих школах і для отримання уявлення про те, де які питання вирішуються, а також цінним для особистих бесід з ученими» [13, арк. 43].

Окрім участі в роботі конференції, український вчений відвідав і ознайомився з роботою кафедри анатомії Софійського університету,

Зоологічного інституту Болгарської академії наук, Інституту біології та патології розмноження сільськогосподарських тварин. В останній установі було розроблено нову методику зняття електрокардіограми у тварин через три відводи, які українські зоологи збиралися використовувати на практиці. З 13 по 16 вересня 1965 р. молодший науковий співробітник, кандидат біологічних наук Г. А. Бачинський брав участь у IV Міжнародному спелеологічному конгресі в Югославії (м. Любляна). Український вчений виголосив доповіді «Результати палеозоологічних досліджень карстових печер України та «Тафономічні особливості місцезнаходження середньо пліоценових хребтових одеських «катакомб». У вільний від засідань час, вдалося встановити наукові контакти з югославськими палеонтологами, які займалися вивченням викопного кісткового матеріалу з карстових печер – професором І. Раковцем (Любляна) і доктором М. Малезом (Загреб). Професор І. Раковець продемонстрував палеонтологічні колекції Люблянського університету і передав кісткові залишки з різних печер Югославії для визначення їх геологічного віку колагеновим методом у відділі палеозоології Інституту зоології АН УРСР. Також вдалося відвідати карстові печери Югославії. Український учений звернув увагу на досвід охорони та використання карстових печер цієї країни зазначивши, що найцікавіші з них відповідно обладнані, електрифіковані та пристосовані для відвідування туристів, а витрати на їх облаштування швидко окуповуються і держава отримує прибуток, у т. ч. в іноземній валюті. Такий досвід експлуатації та охорони печер український вчений вважав за можливе впровадити в Україні, де існує велика кількість печер, які становлять значний інтерес для туристів, проте лише Кришталева печера в Тернопільській області охоронялася і організовано відвідувалася зі штатним екскурсоводом. Лише у 1964 р. – першому році відкриття печери для широкого загалу її відвідало чимало туристів, а це, на думку вченого, свідчить про те, що печерний туризм міг стати і в Україні прибутковим [14, арк. 29–36]. Подальші перспективи співпраці з югославськими вченими відкривалися у 1966 р., на який було заплановане відрядження доктор біологічних наук М. А. Воїнственського. В обґрунтуванні наукового відрядження українського вченого зазначено доцільність ознайом-

лення з роботою Біологічних інститутів в Загребі і Люблянах та з'ясування можливостей спільних координаційних досліджень.

24–31 серпня 1965 р. у Польщі (Варшава – Торунь – Кальце – Краків) відбувся XI Міжнародний конгрес з історії наук, участь у якому брав академік В. Г. Касьяненко. На п'яти секціях конгресу заслухали понад 300 доповідей. Український вчений зробив доповідь «До історії розвитку еволюційної морфології в Україні», в обговоренні якого виступив відомий англійський біолог проф. С. Сміт і проф. Крут із Чехословаччини [14, арк. 37–43].

Крім участі в роботі конгресу за директивними вказівками на відрядження, український вчений мав ознайомитися з науковими дослідженнями в галузі порівняльної анатомії в біологічних наукових закладах Польщі, відвідати біологічні наукові заклади Академії наук Польщі, надати консультації польським вченим з питань еволюційної морфології наземних хребтових [15, арк. 13].

Великий обсяг співпраці зі слов'янськими країнами здійснювався по проблемі «Біологічні основи освоєння, реконструкції і охорони тваринного світу», яка розроблялася Інститутом зоології АН УРСР. Спільне з іноземними вченими дослідження фауни Карпат, мало велике значення через те, що багато тварин які мешкали на пограничних територіях були джерелами, збудниками, або переносниками небезпечних хвороб людей та промислових тварин (кліщового енцефаліту, туляремії, гелмінтозів). Так, природні вогневища кліщового енцефаліту були встановлені на території лісових районів Польщі (Біловезька Пуща), Чехословаччини (Західні Карпати) і Західній Україні, туляремії – у гірських районах Румунських Карпат і в долині Дунаю – в 150 км. вище Ізмаїла – в Болгарському ондатровому господарстві, що є особливо небезпечним через те, що збудник цієї інфекції міг розповсюдитися і водним шляхом вниз за течією Дунаю на українську територію. Також у долині Дунаю для українських паразитологів упродовж тривалого часу залишалося відкритим питання боротьби з гнусом. Перед академічними установами низки країн постало питання комплексного вивчення фауни, розповсюдження окремих видів, екології та боротьби з тими тваринами, які мали важливе епідеміологічне або епізоотологічне значення. Враховуючи акту-

альність вищезазначених досліджень українській вчений вважав за доцільне у 1966 р. відрядити до Югославії старшого наукового співробітника, кандидата біологічних наук Є. М. Ємчук – для порівняльного вивчення середземноморської фауни іксодових кліщів; молодший науковий співробітник Г. Й. Гуцу – до Чехословаччини, в Інститут паразитології АН для ознайомлення з новими методами вивчення червоногілих кліщів; молодшого наукового співробітника, кандидата біологічних наук Г. А. Бачинського – в Брно (Чехословаччина) для вивчення печерних поховань викопних хребетних і збирання палеонтологічного матеріалу для встановлення можливості використання колагенового методу на території Західної Європи; доктора біологічних наук М. А. Воїтвенського – до Югославії для ознайомлення з роботою академічних зоологічних установ; старшого наукового співробітника, кандидата біологічних наук А. П. Федоренка – до Чехословаччини для ознайомлення з роботою по впливу отрутохімікатів на корисних тварин. До Варшави і Вроцлава (Польща) доцільним було відрядження старшого наукового співробітника, кандидата біологічних наук О. Л. Короткевич для вивчення колекцій викопних оленів і інших великих неогенових ссавців. У 1967 р. було заплановано наукове відрядження у Варшаву і Краків (Польща) старшого наукового співробітника, кандидата біологічних наук В. О. Топачевського для вивчення колекцій викопних комахоїдних і гризунів, а також ознайомлення головних типів захоронення їх залишків. Український вчений наголошував на необхідності організації дієвого наукового співробітництва для вирішення практично важливих питань стратиграфії, кореляції і палеогеографії континентальних відкладів неогену і антропогену УРСР, Молдавської РСР і суміжних областей пограничних з Україною країн [16, арк. 1–9].

Отже, упродовж 1961–1965 рр. українські зоологи активно співпрацювали з ученими слов'янських країн – Польщею, Болгарією, Чехословаччиною, Югославією. Співпраця полягала в участі у наукових заходах (симпозіумах, конгресах, конференціях), обміні науковим матеріалом і літературою, роботу з колекціями, відрядженнях з метою ознайомлення з напрямками роботи зоологічних установ та ін. Співпраця видавалася перспективною з огляду на територіальну

близькість, наявність спільних точок дотику в розробці наукових проблем, актуальних як для України, так і для цих країн. Досвід українських зоологів активно переймався та впроваджувався вченими багатьох країн, натомість українські вчені були відкриті для впровадження передових методів досліджень вчених слов'янських країн, як на рівні відділів, Інституту зоології, так і ініціювали відповідні клопотання до Президії АН УРСР щодо можливості використання позитивного досвіду зоологічних та музейних установ, мисливських господарств та заповідників у масштабах України.

Список використаних джерел

1. Академія наук Української РСР. 1969 / М. П. Семененко (відп. ред.). – Київ : Наукова думка, 1969. – 271 с.
2. Отчет о деятельности Академии наук Украинской ССР в 1964 году. – Киев : Наукова думка, 1965. – 206 с.
3. Отчет о деятельности Академии наук Украинской ССР в 1965 году. – Киев : Наукова думка, 1966. – 230 с.
4. ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 458, 45 арк.
5. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділення наук, спр. 607, 75 арк.
6. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 31, спр. 1953, 264 арк. <https://doi.org/10.1021/sep-v031n003.p264>
7. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 167, 115 арк.
8. ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 481, 33 арк.
9. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 227, 235 арк.
10. ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 501, 4 арк.
11. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 272, 258 арк.
12. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 361, 121 арк.
13. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 357, 331 арк.
14. ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 550, 43 арк.
15. Архів Президії, ф. 251, оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями, спр. 341, 101 арк.
16. ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 528, 9 арк.

References

1. Semenenko, M. P. (1969). Akademiia nauk Ukrainiskoi RSR. 1969 [Academy of sciences of the Ukrainian SSR. 1969]. Kyiv, 271. [In Ukrainian].
2. Otchet o deyatelnosti Akademii nauk Ukrainskoy SSR v 1964 roku (1965) [Report on the activities of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in 1964]. Kyiv, 206. [In Russian].
3. Otchet o deiatelnosti Akademyy nauk Ukraynskoi SSR v 1965 roku (1966) [Report on the activities of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in 1965]. Kyiv, 230. [In Russian].
4. Instytut arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine]. Fond 258. Inventory 1. Unit 458. Folio 45. [In Ukrainian].
5. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Inventory 607. Unit 607. Folio 75. [In Ukrainian].
6. TsDAHO Ukrainy [Central State Archives of Public Organizations of Ukraine]. Fund 1. Inventory 31. Unit 1953. Folio 264. [In Ukrainian].
7. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 167. Folio 115. [In Ukrainian].
8. Instytut arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine]. Fond 258. Inventory 1. Unit 481. Folio 33. [In Ukrainian].
9. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 227. Folio 235 [In Ukrainian].
10. Instytut arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine]. Fond 258. Inventory 1. Unit 501. Folio 4. [In Ukrainian].
11. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 272. Folio 258. [In Ukrainian].
12. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 361. Folio 121. [In Ukrainian].
13. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 357. Folio 331. [In Ukrainian].
14. Instytut arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine]. Fond 258. Inventory 1. Unit 550. Folio 43. [In Ukrainian].

15. Arkhiv Prezydii NAN Ukrainy [Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Fund 251. Unit 341. Folio 101. [In Ukrainian].
16. IA NBUV, Fund 258. Unit 1. Folio 528. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.04.2020 р.

Hanna Indychenko,

candidate of historical sciences, ORCID 0000-0003-2225-0214,
head of the department of history of academic science
Institute of Archival Studies of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
62, Volodymyrska str., Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: Indychenko@ukr.net

Cooperation of Ukrainian Zoologists with Scientists from Slavic Countries (1961–1965)

The forms and directions of cooperation between Ukrainian zoologists and scientists from Slavic countries during 1961–1965 are analyzed. Areas of researches conducted by scientists in the Institute of Zoology of the Academy of Sciences of the UkrSSR in the field of zoology were related to the development of scientific bases for conservation and transformation of animal natural resources, study of speciation processes, patterns of pathogens and vectors of diseases, development of biological bases for their elimination, study of patterns of individual and historical development of the animal life. In the marked chronological period, scientists of the Institute of Zoology of the Academy of Sciences of the UkrSSR, Academicians V. H. Kasyanenko and A. P. Markevych, corresponding member I. H. Pidoplichko, Doctors of Biological Sciences P. M. Mazhuga, I. T. Sokur, S. F. Manziy and others, actively cooperated with scientists from Czechoslovakia, Poland, Yugoslavia and Bulgaria. On the basis of archival sources it was found out that the most common forms of international cooperation were: exchange of literature, information and collection material, field trips, participation in scientific events (conferences, seminars, meetings), publication the results of scientific research in the editions of academic institutions of Ukraine and Slavic countries, etc. Cooperation with the zoological institutions of Slavic countries seemed promising, given the territorial proximity, presence of common points of view on scientific problems relevant to both Ukraine and these countries. The period 1961–1965 was a time of intensive cooperation of Ukrainian zoologists with scientists of Slavic countries. Historical reconstruction of these links can be made on the basis of archival documents.

Keywords: international scientific cooperation, zoology scientists, Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Slavic countries, Archive of Presidium of the NAS of Ukraine, Institute of Archival Studies of the VNLU.